

NICULINA -IONICA VIȘAN

**COLABORAREA ȘCOALĂ – FAMILIE
POTENȚIAL ȘI LIMITE**

**PITEȘTI
2020**

NICULINA – IONICA VIȘAN

Colaborarea școală – familie – potențial și limite

Pitesti

2020

CUPRINS

- **Argument**
- **I. Un dialog liber, deschis, în comunicarea părinte – copil**
- **II. Carențe ale educației la nivelul familiei**
- **III. Familia monoparentală – dificultăți de exercitare a rolurilor educative**
- **IV. Familia și ceilalți factori educaționali**
- **V. Metode de investigare a raporturilor dintre copil și familie**
- **VI. Concluzii**
- **Anexe**
- **Bibliografie**

Argument

„Viața de familie este prima școală a emoțiilor.”

– Daniel Goleman

Ambianța umană în care se naște și crește copilul exercită o influență hotărâtoare asupra dezvoltării sale, asupra formării întregii sale personalități.

Privită ca nucleu social, familia este prima care influențează dezvoltarea omului, punându-și amprenta pe întreaga sa personalitate.

Primele valori sociale sunt transmise în familie. Înainte de a beneficia de educația instituțională, copilul învață în familie o serie de lucruri pe care școala le consideră cunoscute la începerea procesului de educație. Școala este obligată, așadar, să cunoască valoarea educativă a mediului familial al copilului, pentru a ști pe ce se bazează. Chiar și după școlarizare familia continuă procesul de formare sub toate aspectele lui; iată de ce școala și familia, principalii factori de modelare a personalității, trebuie să conlucreze, nu să meargă în direcții diferite.

Ce urmărim prin educație?

Urmărim creșterea armonioasă a copiilor. Urmărim dezvoltarea integrală a personalității lor.

„Plantele se modelează prin cultivare, iar oamenii prin educație.“ (J.J. Rousseau)

În contextul actual, pentru a putea pregăti copilul cât mai adecvat pentru exigențele vieții, acțiunea educativă la nivelul familiei trebuie să devină din spontană conștientă, din întâmplătoare permanentă, din intuitivă științifică.

Consider că în dezvoltarea armonioasă a personalității copilului, familia are un rol covârșitor.

Cea dintâi școală a omului a fost și rămâne familia; ea dă temelia pe care se clădește edificiul personalității, iar trăinicia edificiului depinde de calitatea temeliei. Familia este cea care răspunde de trebuințele elementare ale copilului și de protecția acestuia, exercitând o influență atât de adâncă, încât urmele ei rămân, uneori, întipărite pentru toata viața în profilul moral - spiritual al acestuia.

Familia ocupă un loc aparte în sistemul instituțional al educației. Acțiunea ei pe întreaga perioadă a dezvoltării include și toate laturile formării personalității. Ea reprezintă unul din mediile de socializare și educare din cele mai complete, datorită posibilităților ce le are de a-l introduce pe copil în cele mai

variabile situații și de a acționa asupra lui prin cele mai complexe și firești mijloace.

Familia oferă copilului primele informații despre lumea ce-l înconjoară, primele norme și reguli de conduită, dar și climatul socio-afectiv necesar trebuințelor și dorințelor sale.

"Pecetea pe care părinții o lasă asupra structurii și profilului spiritual - moral al personalității propriilor copii se menține toată viața." (M. Golu). Influențele educative pe care familia le exercită asupra copiilor se pot manifesta fie direct - prin acțiuni mai mult sau mai puțin dirijate, fie indirect - prin modele de conduită oferite de către membrii familiei, precum și prin climatul psihosocial existent în familie. Modelele de conduită oferite de părinți - pe care copiii le preiau prin imitație și învățare - precum și climatul socioafectiv în care se exercită influențele educaționale ("cei șapte, mai nou, șase ani de acasă") constituie primul model social cu o influență hotărâtoare asupra copiilor privind formarea concepției lor despre viață, a modului de comportare și relaționare în raport cu diferite norme și valori sociale.

Este recunoscut faptul că strategiile educative la care se face apel în familie, mai mult sau mai puțin conștientizate, determină în mare măsură dezvoltarea personalității, precum și rezultatele școlare ale copiilor, comportamentul lor sociomoral.

Părintele dorește sincer, cu ardoare chiar, ca o parte din personalitatea sa, din ceea ce are mai bun, să fie cuprins măcar în mod potențial, în fărâma de om care-i cumulează în acea clipă speranțele de viitor și care este fără voie purtătorul bucuriilor, viselor nămplinite și nădejdilor viitoare.

Părinții constituie primul model social de influențare a copiilor, aceștia contribuind la formarea concepției despre viață, a modului de comportament și de relaționare a copiilor. Ereditatea constituie premisa, mediul – condiția, iar educația reprezintă factorul hotărâtor al dezvoltării personalității umane. Personalitatea viitorului adult este determinată de modul în care părinții înțeleg să-l educe și să-l formeze.

„ Nu există artă mai frumoasă ca arta educației. Pictorul și sculptorul fac doar figuri fără viață, dar educatorul creează un chip viu; uitându-se la el, se bucură și oamenii, Se bucură și Dumnezeu.

Și oricine poate fi dascăl, dacă nu al altora, cel puțin al său.”
(Sf. Ioan Gură de Aur)

Copilul, ființă înzestrată cu un uimitor potențial de dezvoltare, foarte receptiv la influențele externe, pozitive sau negative, nu este un adult în miniatură, ci doar un candidat la umanizare.

Influența familiei se exercită asupra copilului într-o perioadă în care individualitatea lui oferă maximum de plasticitate. Ea este

astfel hotărâtoare în formarea profilului personalității, trasând primele contururi peste care vor veni să se suprapună influențele celorlalți factori educativi.

Educația este o acțiune la care își dau concursul școala, familia, întreaga societate.

Fiecare copil este unic în felul lui, este o minune irepetabilă și ar fi păcat ca prin acțiunea noastră să uniformizăm aceste individualități.

Părintele și învățătorul sunt și vor rămâne „izvoare vii” ale unei vieți deloc ușoare, cu multe „cărări întortocheate”, care au misiunea de a-i conduce pe copii spre „ținta reușitei”.

Autoarea

I. Un dialog liber, deschis, în comunicarea părinte – copil

„A fi prieten” cu proprii copii poate să reprezinte tot atât de bine fie apropierea ta de ei, coborându-te la mintea lor, fie apropierea lor de tine, ajutându-i să devină adulți. De altfel, a te apropia de copilărie, a te simți din nou copil, din când în când, alături de copiii tăi, nu implică alunecarea în infantilism, nici respingerea valorilor, ideilor și experienței dobândite de-a lungul existenței. Probabil că e, dimpotrivă, cel mai bun mijloc de a comunica într-o formă asimilabilă, întrucât e lipsită de aroganță. Dar, pentru a ajunge la aceasta, trebuie fără îndoială să fi păstrat tu însuși ceva din această prețioasă sensibilitate a copilăriei pe care anii și grijile o atenuază prea des, deși uneori ea se reînsuflește dacă stabilești contactul cu cei care se găsesc încă la vârsta la care sensibilitatea se află în toată prospețimea ei.

Copiii sunt de altfel cel mai bun antidot al îmbătrânirii. A iubi nu înseamnă numai a da viață, ci înseamnă îndeosebi a da dreptul de a exista, ceea ce implică și acceptarea unui anumit neprevăzut, căci viața nu ascultă decât rareori de planurile pe

care ți le-ai făurit; iar dacă fiul pe care-l doreai politehnician devine un bun artist, trebuie să fii în stare să nu i-o reproșezi, ci chiar să te bucuri de aceasta.

II. Carențe ale educației la nivelul familiei

Atitudinile pe care le au părinții față de copii pot influența evoluția viitoare a acestora stimulând-o sau, din contră, frânând-o. Un climat familial lipsit de securitate emoțională va genera o percepție asemănătoare despre realitatea socială, copilul manifestând reținere și dificultăți de relaționare, nefăcând față unui mediu pe care îl percepe ca fiind ostil. De asemenea, criticile frecvente și nejustificate au efecte negative asupra încrederii în sine, copilul subestimându-si propriile forțe. De asemenea, exagerarea laudelor și complimentelor pot genera stări depresive, în cazul în care copilul nu reușește să atingă scopurile înalte pe care și le-a propus pornind de la supravalorizarea posibilităților efective pe care le are. Apariția discrepanțelor între posibilitățile reale ale copiilor și așteptările părinților constituie sursa complexelor, frustrărilor, precum și formării unei imagini de sine deformată. Modelele educaționale adoptate de părinți pot avea influențe negative asupra dezvoltării personalității copilului.

Familia, acest prim mediu de viață al copilului, exercită o influență considerabilă asupra dezvoltării sale. Istoria fiecărei

familiei își pune amprenta în conturarea profilului personalității copilului.

Dincolo de acest cadru general în care se formează copilul, care – de cele mai multe ori este bun – creând premisa unei dezvoltări normale, armonioase, este suficientă o singură carență în familie pentru a afecta planul vieții sale psihice, antrenând o serie întreagă de neajunsuri, printre care și dificultăți în activitatea sa predominantă – învățătura. De aici și starea lui de tensiune la școală, care conduce la sancțiuni, lucru care generează un nou prilej de tensiune, cu atât mai mult cu cât, o notă slabă obținută atrage după sine penalizări în familie. Iată format un cerc vicios, din care elevul nu poate ieși decât dacă este înlăturată carența familială care l-a generat.

Într-o familie dezbinată sau care este pe cale a se destramă, copilul începe să se frământa, punându-și tot felul de întrebări, cărora nu le găsește răspunsul. În anumite cazuri, copiii se consideră singurii vinovați de starea încordată, tensionată, existentă în cadrul familiei. Această stare este creată de părinți care, măcinați de grijile zilnice și problemele existente în familie, adoptă o atitudine cât mai severă față de copil sau, mai simplu spus „își varsă nervii” asupra lui. Ca răspuns la cele existente, copilul se interiorizează, își pierde încrederea în ceea ce reprezintă pentru el dragostea, siguranța, liniștea și nimic nu reușește să-i mai rețină

atenția sau să-i trezească interesul. Deși frecventează în continuare cursurile, el este absent la tot ce se petrece în jurul sau, astfel că, la lecții nu mai este atent și nu mai învață. De aici și până la eșecul școlar, nu-i decât un pas. Recomandabil este ca, învățătorul să descopere cauza acestei stări maladive a copilului și să ia de îndată legătura cu părinții, prezentându-le regresul înregistrat de elev la învățătură.

O altă cauză a dificultăților școlare o constituie lipsa de interes a părinților față de problemele copilului, distanța pe care părinții, dintr-un motiv sau altul, o creează în raport cu acesta. Astfel că, frământat de numeroase probleme, generate de viața lui școlară sau extrașcolară, de modificările psihofizice prin care trece sau chiar de unele întâmplări cotidiene, aparent mărunte dar care pentru el prezintă interes, copilul nu are cui să le împărtășească, nu are cui să ceară un sfat, simțindu-se singur și dezorientat.

Același efect pe care îl produce lipsa de interes a părinților pentru problemele copiilor, îl are și grija exagerată a acestora pentru reușita școlară a copiilor. Preocuparea părinților pentru o situație strălucită a copilului la învățătură, alături de mândria lor, îl determină pe copil să presteze o muncă școlară care, uneori, depășește posibilitățile sale intelectuale și-i creează o continuă stare de neliniște și tensiune. În acest caz, copilul face eforturi disperate spre a-și mulțumi părinții și-și menține poziția frunzașă în clasă,

studiul devenind un supliciu pentru el. Vine la școală cu teama de a nu lua o notă mică, ce i-ar putea știrbi demnitatea și i-ar pune în pericol locul dominant în ierarhia colegilor săi. Elevul nu este pregătit să înfrunte nici cel mai mic eșec, nu numai școlar, ci și extrașcolar.

Părinții trebuie să găsească un echilibru în ceea ce privește organizarea și controlul copilului, cerințele adresate acestuia, precum și înlăturarea extremelor.

Prin utilizarea unor strategii educaționale necorespunzătoare pot apărea o serie de consecințe nedorite, în funcție de atitudinile părinților față de copil. Astfel:

- Grija exagerată față de copii poate avea drept consecință înfrânarea inițiativei, limitarea libertății de acțiune și a independenței. Prin stabilirea unui program rigid pentru copil, fără ca acesta să fie consultat, se poate ajunge treptat la instalarea unei tendințe de subevaluare a propriilor sale capacități de a relaționa cu lumea, spiritul său de inițiativă dispare, putându-se instala o serie de temeri nejustificate, care conduc spre izolarea în sine și apariția unor complexe față de cei din jur.

- Severitatea excesivă însoțită de amenințări - atât verbale cât și fizice - își pune amprenta asupra formării personalității copilului. Forțarea acestuia de către părinți în realizarea diverselor sarcini,

care pot fi copleșitoare, cu scopul de a obține performanțe, de a fi special, îl privează pe copil de bucuriile perioadei copilăriei, instalându-se în felul acesta oboseala cronică, ca urmare a epuizării resurselor energetice. Copilul poate manifesta o atitudine de apatie și indiferență față de ceea ce trebuie să întreprindă, precum și față de persoanele din jur, revoltându-se.

- Părinții care își superprotejează copiii, manifestând grijă și afectivitate într-o manieră exagerată, contribuie la crearea unei rupturi între imaginea de sine a copiilor și posibilitățile lor reale. Astfel, se pot contura atitudini de subevaluare sau supraevaluare a propriilor posibilități și tendințe de dominare a celor din jur. O altă strategie educativă cu influențe negative este cea practică de părinții care își lasă copiii liberi, fără a exercita niciun control asupra lor. Dat fiind faptul că părinții au puțin timp la dispoziție, copiii au libertate deplină în organizarea programului și în alegerea tipului de activități pe care doresc să-l desfășoare. Pe lângă strategiile educaționale exercitate, și conduita parentală (unitară și contradictorie) are efecte asupra personalității copiilor. Conduita unitară constă în faptul că ambii părinți manifestă constant aceeași atitudine în ceea ce privește educația copiilor. Totuși, strategia educativă corespunzătoare adoptată de cei doi părinți oferă copilului un climat securizant în care să se dezvolte armonios.

Supraprotecția și respingerea apar ca două moduri de a exprima aceeași incapacitate profundă sau același refuz de „a lua copilul în serios”, de a-i da ocazia să-și încerce puterile, același refuz de a-l accepta așa cum este el în realitate. Dacă distincția obișnuită între respingere și supraprotecție are cât de cât valoare în descrierea atitudinilor părinților și dacă ea se justifică în măsura în care, așa cum s-a văzut, aceste două atitudini nu coincid întotdeauna integral, pare totuși că, practic, supraprotecția și respingerea pot fi reduse în definitiv la aceeași atitudine de respingere fundamentală a copilului. Iar în ambele cazuri, consecințele acestei inacceptări sunt în largă măsură aceleași.

Respinșii și supraprotejații prezintă un mănunchi de trăsături comune care ar putea fi rezumate astfel :

- egocentrism și incapacitate de a privi lucrurile altfel decât prin prisma intereselor proprii ;
- evitarea contactului cu realitatea și tendința de a se refugia în visare și în lumea imaginației ;
- dificultăți în contactul social cu cei de vârsta lor ;
- pasivitate, lipsă de inițiativă, incapacitate de a se apăra ;
- sentimente de inferioritate și de nonvaloare ;
- dependență și dorință de a „rămâne mic” ;

— lipsă de interes pentru viitor.

Se poate observa că toți acești copii sunt considerabil handicapați în adaptarea lor psihologică. Alterările funcției de reglare pe care o îndeplinește familia au deci consecințe foarte evidente, care pot fi considerate grave pentru dezvoltarea copilului.

Spre deosebire de copilul respins, copilul acceptat, satisfăcându-i-se trebuințele fundamentale, a putut dobândi sentimentul de siguranță necesar dezvoltării. El se îndreaptă spre autonomie, spre desfacerea treptată a legăturii care îl face dependent de părinți. Devine apt de a iubi, la rândul său, și el pe părinți, de a accepta să împartă cu alții afecțiunea pe care el știe că i-o poartă părinții. Este capabil să suporte muștrările lor, să se supună dorințelor lor, afirmându-se totodată și pe sine. Greșelile de educație, întâlnite la toți părinții, nu provoacă în conștiința lui perturbări grave. Imaginea părinților a devenit un model după care el se orientează pentru a-și îndruma efortul spre viitor și pentru a-și transforma impulsurile instinctuale în sensul adaptării la lumea reală.

Copilul devine apt să învingă obstacolele și să facă față situațiilor periculoase. Rezistența sa în fața situațiilor dificile a atins un nivel satisfăcător pentru ca el să accepte dificultățile și să se pregătească în vederea înlăturării lor.

El se adaptează la realitate, deoarece a întâmpinat-o fără anxietate, prin prezența securizantă a părinților. Având destulă conștiință de sine, are în același timp conștiința prezenței celorlalți : adaptarea sa socială răspunde așteptărilor pentru orice copil de aceeași vârstă.

Este orientat pozitiv spre viitor, dorește să se maturizeze, aspirațiile lui sunt realiste, în raport cu trebuințele mediului. Trecutul i se pare fericit și prin aceasta contribuie la întărirea atitudinii sale optimiste. Debarasat de preocupări egocentrice, este activ, de acord cu sine însuși și cu lumea reală. Un supraeu din când în când rigid, își are fără îndoială originea în influența dominantă a părinților. Prezența unor sentimente de culpabilitate și a unui control uneori exagerat al instinctelor nu ne împiedică să prevedem că aceste consecințe ale unei educații câteodată prea „atente” îi vor lăsa totuși posibilitatea să se dezvolte pe linia unei adaptări în general eficiente.

Când părinții adoptă comportamente diferite, putem vorbi de o conduită contradictorie în exercitarea influențelor educative asupra copiilor. Astfel, unul dintre părinți poate fi hiperautoritar, în timp ce celălalt poate fi tolerant. Atât în rândul mamelor, cât și al taților pot fi întâlnite câteva profiluri de comportament parental: tiran, dominator, prieten, demisionar. Astfel, prin combinație pot

ieși diverse profiluri de influență educațională care pot crea o serie de efecte educative total diferite. Conduita copilului este influențată profund de exemplul pe care i-l oferă părinții. Atitudinea justă a acestora față de muncă, modestia și corectitudinea lor în relațiile cu vecinii, colegii, precum și buna înțelegere din familie marchează pozitiv conduita copilului.

În încheiere, aș vrea să adresez un sfat părinților, legat de relația lor cu copiii: în primul rând, aceștia nu trebuie să uite că perioada copilăriei trebuie alternată între învățatură și joc sau alte activități, evitându-se – pe cât posibil – solicitarea excesivă a elevului. De asemenea, comunicarea părinte-copil trebuie să presupună un dialog liber, deschis, fără teama pe care unii copii o resimt în prezența părinților.

Pornind de la realitatea că totul se învață, putem spune că orice copil învață de la părinți cele mai multe din atitudinile comportamentale (modul de a vorbi, de a se comporta, consecvența sau inconsecvența comportamentală.) Copilul are nevoie de un climat familial echilibrat, în care să se simtă în siguranță. Acest lucru este posibil dacă părinții sunt atenți la nevoile copilului, dau dovadă de înțelegere, sunt calmi și afectuoși, se ocupă de educația lui, interesându-se de evoluția lui la școală, participă la evenimentele din viața copilului. În același timp, părinții trebuie să

dea dovadă de fermitate, să stabilească limite, să nu lase copilul să facă tot ce vrea.

Pe lângă nevoile de bază ale copilului (hrană, îmbrăcăminte, locuință, îngrijire medicală, educație, joacă), satisfacerea nevoilor emoționale este foarte importantă pentru dezvoltarea armonioasă a personalității. Menționez:

Dragoste - copiii au nevoie de dragoste - atunci când sunt fericiți și când sunt triști - adică tot timpul. Aceasta înseamnă să ascultăm copilul când își exprimă gândurile și sentimentele, să-i acordăm atenție când are nevoie de aceasta, presupunând atingere adecvată (mângâieri, îmbrățișări, săruturi), însoțită de afecțiune (zâmbet, cuvinte de încurajare, apreciere, exprimarea încrederii în el). Alternarea comportamentelor de manifestare a dragostei cu cele abuzive sau de neglijare fac ca dragostea să nu mai fie percepută ca atare , apărând neîncrederea și sentimentul de respingere.

Răbdare – copiii au nevoie de timp pentru a-și însuși unele comportamente (pentru acestea au nevoie de exerciții și explicații).

Corectitudine – copiii trebuie să cunoască regulile , iar aplicarea lor să fie constantă și corectă, odată ce acestea au fost stabilite.

Constanță - comportamentul adultului trebuie să fie constant în timp și în diferite situații. Schimbarea regulilor îl face pe copil să

fie confuz și nesigur și îi transmite mesajul că respectarea lor nu este atât de importantă.

Înțelegere – trebuie să ascultăm copilul când vorbește și să încercăm să vedem lucrurile și din perspectiva lui. Copilul are nevoie să fie înțeles.

Acceptare - chiar și atunci când greșește nu trebuie să respingem copilul, acesta are nevoie să fie acceptat ca persoană (să-l ajutăm să înțeleagă că respingem comportamentul său și nu pe el).

Onestitate - copiii au nevoie de a cunoaște oamenii și de a avea încredere în ei. Minciuna sau adevărul spus pe jumătate îl fac pe copil să fie confuz.

Respect – este nevoie să tratăm copilul ca pe o persoană valoroasă, să-l lăsăm să facă alegeri. Să-i explicăm motivele pentru care trebuie să ia anumite decizii, nu să i le impunem fără a-l ajuta să înțeleagă motivul pentru care acestea sunt importante.

Timp - copilul are nevoie de atenția și compania părinților. Să ne alocăm timp să-l învățăm, să-l ascultăm să ne jucăm cu el, să-i citim, să vorbim cu el, să ne plimbăm împreună cu el. O să constatăm că petrecând mai mult timp cu copilul vom aprecia mai mult acest lucru și ne va fi mai ușor să renunțăm la alte activități care iau mult timp, dar care nu sunt la fel de importante.

III. Familia monoparentală – dificultăți de exercitare a rolurilor educative

Copilul este în asemenea măsură legat de părinți, este în asemenea măsură dependent de ei, mai ales când e mic, încât se dovedește extraordinar de sensibil la tot ceea ce îi privește, cu atât mai mult cu cât și propriul lui sentiment de siguranță este în joc: de aceea el reacționează la cea mai mică încordare, la cel mai mic semn de conflict, chiar atunci când nu e vorba de un semn exprimat prin cuvinte. Antagonismele, chiar neînsemnate, introduc incertitudinea și îndoiala acolo unde nu ar trebui să existe decât o certitudine absolută, aceea pe care o dă o căsnicie trainică. De aceea ne miră tulburările care apar în comportamentul infantil atunci când conflictul dintre părinți ia forme clare, dă loc la certuri deschise, la scene de violență și chiar la lovituri fizice ; numai părinții în cauză se arată în general surprinși. Prima reacție a copilului, poate cea mai frecventă, este aceea care constă în a se agăța de părinți, a nu mai tolera nici cea mai mică despărțire de ei, ca și cum s-ar simți obligat să asiste la toate momentele vieții comune pentru a ști ce se

petrece sau ca și cum prezența sa ar fi în măsură să apere buna înțelegere în căsnicie.

Alteori apar reacții agresive față de părinții frustrați : copilul este răutăcios, grosolan, recurge la lovituri fizice adresate părinților sau înlocuitorilor lor, dacă nu cumva în mod subtil, se „răzbună" inconștient printr-o regresie vădită a rezultatelor școlare. Toate aceste reacții sunt destul de bine cunoscute și sunt întâlnite, de altfel, și în alte împrejurări, dar ceea ce se cunoaște mai puțin este că, disociindu-se cu atâta dificultate de părinți, copilul adesea ajunge să se considere răspunzător la apariția conflictului și să trăiască un profund sentiment de culpabilitate : dacă părinții par nefericiți, dacă sunt mai puțin prevenitori, aceasta înseamnă că el nu mai este sursa lor de bucurie și deci este o ființă rea și lipsită de calitate. Acest sentiment de culpabilitate este agravat și de amenințarea pe care o constituie îndemnul pe care-l simte de a ține parte unuia din părinți împotriva celuilalt ; optând pentru mamă, se face vinovat față de tată, optând pentru cel din urmă, greșește față de mamă. Pe deasupra, prin această luare de poziție copilul se frustrează oarecum el însuși de tot ceea ce părintele respins reprezintă pentru el; ajunge astfel într-o situație de nesuportat, care suprimă în el orice sentiment de acceptare și deci orice sentiment de siguranță. Înainte de a-l

atrage pe copil într-un asemenea marasm, părinții ar trebui să-și aducă aminte că a-l îndemna pe copil să opteze pentru unul din ei înseamnă a-l atrage într-un război cu sine însuși, fiindcă, până în străfundul ființei lui, el reprezintă negația însăși a acestei opțiuni, a acestei disocieri între cei care i-au dat viață și după imaginea cărora și-a structurat personalitatea.

Se insistă de mult asupra repercusiunilor profunde și funeste ale conflictelor părintești asupra personalității infantile. Ostilitatea dintre părinți, decepția pe care ei o reprezintă unul pentru altul, sentimentele de inadecvare pe care le provoacă fiecare din ei insuccesul vieții conjugale, se reflectă inevitabil asupra atitudinilor față de urmașul lor. Este fapt constatat că ostilitatea pe care unul din soți o arată față de celălalt se extinde și la copil, care, în acest caz, e respins sau tratat cu o rigoare excesivă ; nu este mai puțin cunoscută și situația inversă, a părintelui dezamăgit, care caută prin copil satisfacții compensatorii și care falsifică astfel raportul educațional, obligându-l pe nevârstnic să-și asume un rol care nu-i revine lui, ci celuilalt părinte. Ne închipuim, pe de altă parte, cât de mult este tulburat copilul care nu poate iubi fără rezerve pe părintele de sex contrar sau copilul pe care sentimentele ostile îl împiedică să se

identifice cu părintele de același sex ; tot viitorul, toată evoluția lui sunt puse în cauză !

Trist, disperat, anxios, copilul care este martor al conflictului conjugal ce-i dezbină pe părinții săi asistă și la prăbușirea întregului său sentiment de siguranță. Profund dezamăgit și înșelat de către adult, el nu poate cunoaște nici încrederea totală, nici bucuria întreagă. Uneori nepăsarea sa momentană învinge, dar cel mai frecvent el desfășoară un joc prin care înșeală pe adultul care l-a înșelat : își face o carapace de indiferență și evită să dezvăluie adâncimea răni de care suferă. Dacă părinții se despart, el se resimte profund și va păstra nostalgia și regretul pentru părintele absent; alternanța vizitelor sau a vacanțelor petrecute când la un părinte, când la altul, nu face altceva decât să-i întărească suferința și să-i întărească ambivalența : el nu poate fi pe deplin fericit la unul și nu are nici dreptul de a fi fericit cu celălalt. Inevitabil, nevoia de contact cu părintele absent se va face resimțită într-o zi sau alta ; unii au văzut în aceasta originea fugii de acasă, frecventă la adolescenți, fete sau băieți. Deposedat, diferit de ceilalți, copilul se simte slab, nedorit și vulnerabil ; el se resimte de pe urma tuturor efectelor carenței părintești, fie că este vorba de mamă, fie că e vorba de tată. Paradoxal, se întâmplă ca părintele absent să fie în cele din

urmă idealizat și atunci apar conflictele cu părintele pe lângă care copilul trăiește.

În „Dicționar de sociologie”, coordonat de Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, apărut la Ed. Babel, București, 1993, la pp.181-182, divorțul este definit ca „modalitate prescrisă social și legal de disoluție a căsătoriei. Divorțul nu este un simplu eveniment, ci un proces adesea traumatizant ce cuprinde mai multe etape:

a) *Disoluția și eroziunea*

Primul indicator al disoluției căsătoriei este manifestarea insatisfacției față de conviețuirea în cuplu.

În prima fază, partenerul își trăiește solitar propria insatisfacție sau discută cu prieteni apropiați sau rude. În faza a doua, partenerii își exprimă insatisfacția și se confruntă, iar în faza a treia, ajung la concluzia că relația lor este neviabilă.

b) *Separarea premergătoare divorțului*

Nu toate supărările conduc la disoluția căsătoriei, dar majoritatea disoluțiilor sunt premerse de separare. Practicarea separării este în funcție și de aspecte independente de relațiile dintre parteneri: nivelul veniturilor, posibilitatea de a găsi o locuință, regimul juridic al proprietății familiale.

c) *Disoluția legală*

Decizia de divorț este luată de către o curte sesizată prin petiție de unul dintre soți. Cererea de divorț este înaintată mai frecvent de femei decât de bărbați.

d) *Acomodarea în perioada de după divorț*

După disoluția căsătoriei, foștii parteneri trebuie să se adapteze unui nou stil de viață: viața într-o nouă locuință și o nouă vecinătate, schimbarea eventuală a locului de muncă, stabilirea de noi relații și prieteni, refacerea în urma stresului provocat de divorț, acomodarea la un nivel de trai mai scăzut (mai ales în cazul femeilor), îngrijirea de unul singur a copiilor încredințați, pregătirea pentru o eventuală recăsătorire.

Principalele probleme care intervin în cazul divorțului sunt: stresul emoțional, încredințarea și îngrijirea copiilor, divizarea proprietății.”

Menajele monoparentale sunt în cea mai mare parte rezultatul divorțului și într-o mai mică măsură al decesului soțului sau al nașterilor în afara căsătoriei. Nivelul mediu de viață al menajelor monoparentale este mai scăzut decât al familiei nucleare complete, iar gradul de satisfacție al părinților singuri privind viața familială este mai redus decât al cuplurilor.

Dificultățile cu care se confruntă menajele monoparentale sunt mai mari decât în cazul familiei nucleare complete.

Putem aprecia că familia monoparentală, prezintă o serie de particularități față de tipul clasic complet de familie, aceste particularități vizând în special redimensionarea funcțiilor pe care ar trebui să le îndeplinească. Cu alte cuvinte, părintele rămas cu copiii nu mai poate realiza la un nivel optim funcțiile pe care societatea le atribuie instituției familiale.

De exemplu, funcția socială și cea reproductivă sunt minimalizate, deoarece separarea fizică dintre soți și greutatea părintelui rămas cu copiii în a-și găsi un partener care să-i accepte situația dată sunt factori care împiedică manifestarea și exercitarea lor. Funcția economică este, poate, elementul cel mai vizibil care influențează viața familiilor monoparentale, costul ridicat al vieții antrenând eforturi deosebite din partea părintelui rămas cu copiii.

Iolanda Mitrofan și Cristian Ciupercă, în „Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei”, apărută la Ed. Press Mihaela S.R.L., București, 1998, la pp. 61-62 apreciază că „o situație aparte o implică funcția de socializare. Desigur, lipsa unui părinte are repercusiuni negative, plecând de la lipsa afectivității și ajungând la realizarea unei socializări firești și integrarea viitorilor adolescenți în societate. Însă, nu trebuie să ignorăm faptul că și familiile complete se implică din ce în ce mai puțin în acest proces greu al socializării. Și aceasta deoarece sistemul

școlar înlocuiește, în mare măsură, procesul instructiv educativ al familiei, înlocuire datorată atât unor cauze obiective, cât și subiective.

În acest context, putem aminti faptul că părinții nu mai pot asigura transmiterea de cunoștințe specializate copiilor lor, nu le mai pot satisface nevoia de instrucție la standardul exigențelor actuale. Apoi, părinții, nu numai că nu dispun de timpul necesar realizării procesului instructiv-educativ, de multe ori, nici nu au conștiința necesității acțiunilor educative. Redimensionarea funcțiilor în cadrul familiei monoparentale trebuie privită cu relativitate, deoarece acest proces se întâlnește și în sânul familiei clasice, doar motivele ce stau la baza ei diferind. Ca atare, nu se poate afirma cu certitudine că familia monoparentală nu este indicată pentru evoluția ulterioară a copilului, din moment ce și familia clasică se confruntă cu probleme similare.”

Dat fiind faptul că majoritatea familiilor monoparentale sunt alcătuite din mamă și copil, în raporturile lor cu acesta, principalele probleme care apar sunt următoarele:

- 1) Mamele singure, ca părinte, se pot aștepta la experiența dificultăților financiare. Ele pot afecta indivizii pe termen lung. Copilul devine un suport economic pentru multe dintre familiile monoparentale conduse de mame.

2) Ca părinte singur, mamele își extind rolul cu sarcini auxiliare, nespecifice rolsexului. Această „acoperire” de roluri simultane parentale necesită timp, energie și angajează „cereri” conflictogene din punct de vedere psihologic. Ca rezultat, „individul” este incapabil să obțină performanță în îndeplinirea eficientă și efectivă a anumitor sarcini ale rolului, și aceasta caracterizează conduita parentală a multor părinți-singuri, fie ei tați sau mame.

Femeile cu pregătire superioară și posibilități financiare au în general mai puține probleme ca mame-singure, decât cele cu nivel scăzut de pregătire. Astfel, probleme ca absentarea de la serviciu, ocazionată de îmbolnăvirile copilului, vacanța școlară și îngrijirea și supravegherea copiilor mici, sunt mai greu rezolvate de mamele cu statut social mai scăzut;

3) Mamele-singure manifestă câteva schimbări în relația copilul. Astfel, unele dintre mamele divorțate își schimbă maniera în care se relaționează cu copilul, ceea ce voalează barierele între rolurile de adult și de copil. În mai multe cazuri, mama își împarte rolul parental cu primul născut. Acest copil adesea este „strălucitor și artificial”. Datorită acestor caracteristici, mama se așteaptă de la copil să fie mult mai matur decât este el sau ea, actualmente. Mama obișnuiește să-i facă, astfel, confidențe, să-i mărturisească variatele ei sentimente,

cea ce îi consolidează copilului rolul de confident. Așa încât, treptat și subtil, mama îi atribuie copilului rolul de partener, de suport emoțional, substitutiv al părintelui absent.

Ca urmare, copilul este forțat, în cadrul paternurilor interacționale, să-și dezvolte maturitatea în devans, în perioade în care, el sau ea, nu este pregătit(ă) s-o facă. Presiunile acestui copil, în această situație, vin din faptul că nevoile sale afective, fiind inadecvate nu pot fi satisfăcute decât prin și pentru mamă, deși aceasta nu este conștientă de faptul că nu i le poate acoperi în totalitate.

Dacă, psihologic, *divorțul* este fără îndoială un nonsens, o monstruozitate din punctul de vedere al copilului și dacă efectele lui nefaste au fost demult descrise, mulți autori înclină astăzi să considere că el constituie totuși o măsură mai puțin dăunătoare decât aceea care constă în a lăsa copilul să crească într-o atmosferă de conflicte, de lupte și rivalități perpetue. Împărțit mereu între dragostea pe care o poartă fiecăruia din părinți și agresivitatea pe care o nutrește pentru ei în același timp, copilul se găsește în imposibilitatea de a armoniza și integra energiile sale afective ; de cele mai multe ori, el ajunge la soluția distanțării defensive, la indiferența afectivă care îi amenință grav dezvoltarea și riscă să înăbușe în el orice sensibilitate, mai ales dacă părinții, făcând din

copilul lor o miză sau chiar un arbitru al conflictelor lor, pe lângă celelalte rele îl deprind să recurgă la șantaj sentimental. Este limpede că în atare caz părinții nu se mai pot bucura de nici un prestigiu, că imaginile ambilor părinți se vor degrada și devaloriza definitiv și că, prin urmare, raporturile părinților cu copilul nu vor mai avea nici cea mai mică eficiență educativă.

De cele mai multe ori, coordonatele psihice ale copilului sunt tulburate și sentimentul său de siguranță devine foarte problematic ; copilul se îndoiește de valoarea sa și încearcă sentimente de inferioritate și de neacceptare. Foarte frecvent, de asemenea, jocul identificărilor cu părinții este falsificat, ceea ce constituie cu siguranță o amenințare pentru viitorul copilului. În sfârșit, imaginea pe care și-o face copilul despre viața conjugală și despre relațiile dintre soți este în general perturbată și aceasta pare să fie unul din motivele pentru care divorțul este pentru o seamă de familii oarecum ereditar.

Dacă neînțelegerile dintre părinți creează condiții absolut nefaste pentru dezvoltarea copilului, trebuie să ținem seamă totuși că divorțul nu constituie o soluție, cel puțin în marea majoritate a cazurilor, pentru că ei privesc pe copil de influența indispensabilă a mamei sau a tatălui ; or, foarte rar se

întâmplă ca această influență să fie radical și integral dăunătoare pentru copil, foarte rar se întâmplă ca el să nu aibă nici un sentiment pozitiv și psihopedagogic valid față de părintele de care se vede despărțit brusc. Pe deasupra, această măsură, atât de gravă pentru el, este de cele mai multe ori aplicată fără a se ține seama câtuși de puțin de perspectiva proprie a copilului și de interesele dezvoltării lui. Sau despărțirea nu este decât consecința unei lungi perioade de tensiuni și conflicte de pe urma cărora copilul a suferit din plin și din care el iese complet dezorientat, sau divorțul este prezentat fără nici o pregătire prealabilă copilului, ca un fapt împlinit și ca o chestiune care, în definitiv, nu-l privește: în acest caz, el nu poate răspunde decât prin reacții de spaimă mai mult sau mai puțin evidente, dar care, oricum, nu reprezintă decât o imagine palidă a tulburării spre care se vede brusc împins.

Atunci când se ajunge la această situație extremă, ar fi mult mai cuminte să explicăm calm copilului ce anume se petrece, să-l lămurim cu afecțiune asupra hotărârilor luate și mai ales să-l asigurăm asupra acestui fapt esențial că, dacă părinții nu mai țin unul la altul și nu mai vor să trăiască împreună, amândoi îl vor iubi ca și înainte și se vor interesa de el. Unii vor găsi că această măsură este foarte naivă și chiar

crudă ; totuși, ea este infinit mai puțin crudă decât aceea care constă în a organiza în chestiunea divorțului o conspirație a tăcerii și a-l lăsa pe copil pradă bănuielilor celor mai înspăimântătoare pentru el, până când va afla adevărul de la un străin, câteodată de la colegii lui de școală ! În acest caz, ne-am pune întrebarea: ce încredere mai poate avea copilul în părinți și mai ales în părintele care l-a luat în îngrijirea lui ? O problemă atât de vitală pentru copil trebuie să-i fie înfățișată limpede și în mod cât mai accesibil ; copilului trebuie să i se dea posibilitatea de a-și exprima sentimentele, altminteri el se va simți respins și exclus. Adulții ar face bine să-și aducă aminte că problema îl privește, în definitiv, mai adânc decât îi privește pe ei!

Poate că fiecare din soți va fi atent, cum li se recomandă întotdeauna. în asemenea caz să nu-l defăimeze pe celălalt, sau să nu întineze în ochii copilului imaginea pe care acesta și-o face despre celălalt părinte ; lucrul este cu atât mai necesar cu cât copilul tinde chiar prea mult spre sentimente agresive față de cei care îi distrug securitatea și am văzut că această agresivitate îi stârnește un sentiment de culpabilitate și îi accentuează tulburarea. Ar fi nimerit să se insiste și mai mult ca de obicei asupra necesității ca fiecare părinte să

continue, în măsura posibilităților, a-și îndeplini rolul ce-i revine de drept.

Soții divorțați uită prea ușor că tatăl nu este numai un domn cu care mergi la cinematograful din când în când și că mama este și altceva decât o sursă de alintări și răsfăț. În mod firesc, părinții sunt înclinați să se înfățișeze copilului în lumina cea mai favorabilă și mai avantajoasă pentru el, să se arate cât mai generoși, fie din cauza plăcerii de a-l avea alături, fie pentru motive poate mai puțin dezinteresate și câteodată inconștiente ; se întâmplă ca fiecare părinte să caute a-și asocia copilul „împotriva” celui alt părinte, ceea ce este foarte grav, întrucât copilul devine atunci o armă în lupta dintre propriii lui părinți ; uneori răsfățul apare ca un fel de ispășire a prejudiciului pe care părintele își dă bine seama că l-a adus copilului prin faptul că acesta nu se mai poate bucura de ocrotirea familiei, de care avea atâta nevoie. Problema cea mare, de care ne lovim în majoritatea cazurilor, este aceea că părinții, chiar divorțați, trebuie să rămână părinți și deci să păstreze o unitate de vederi în materie de educație și o oarecare coerență în acțiunile lor; dacă nu, copilul se va atașa de cel care oferă mai mult sau va alterna în mod dureros între două atitudini divergente. Dar aceasta ar însemna să cerem prea mult de la egoismul adult și de la

orgoliul rănit; obiectivitatea își apără greu drepturile când sentimentele sunt încordate la maximum.

Risipirea familiei în momentul divorțului sporește simțitor dificultățile copilului, sentimentul său de dezorientare, de frustrare și respingere.

Monoparentalitatea, în special cea rezultată din divorț, este corelată cu o diminuare a activității educative și mai ales cu o adecvare și o eficiență mai mici ale eforturilor educative: rolul matern este caracterizat în termenii suprasolicitării (materiale, emoționale, relaționale), ai unui dezinteres relativ sau ai unui conflict de rol (dominate de problemele create de separare și de propriile stări afective, mamele sunt mai puțin disponibile pentru copil exact în momentele în care acesta ar avea nevoie de atenție și eforturi sporite), în timp ce rolul patern este analizat în termenii „absenței paterne”, „deprivării paterne”, „deresponsabilizării paterne”. Capacitatea de a exercita adecvat sarcina de părinte este puternic diminuată în anii care urmează rupturii. Acaparată de suferința proprie, anxioasă, deprimată, furioasă, marcată de sentimente contradictorii față de fostul soț, față de ruptură, de trăirile anterioare, mama (sau părintele căruia i s-a încredințat copilul) reușește cu greu să rămână centrată asupra nevoilor copiilor, atentă la manifestările lor. Aceasta se verifică mai ales atunci când copiii sunt mici și

copleșiți de anxietate și disperare, dornici să restaureze unitatea familiei, câteodată chiar în stare de șoc. Tații încearcă, de asemenea, ca și fostele lor soții, un plus de anxietate, de mânie, de depresie, de sentimente de respingere și de incompetență, în comparație cu tații neseperați care au copii mici de aceeași vârstă. Le este teamă să ia copiii cu ei, se simt dezrădăcinați, fără sens, fără un cămin, în timp ce mamele care au copilul pot trăi sentimentul unui plus de continuitate, dar îl trăiesc și pe acela al unei pierderi de identitate, de statut și un sentiment general de neputință. Avem, așadar, părinți aflați în mare suferință care trebuie să se „rânduiască” atât cu schimbările identitare, cât și cu cele ale capacității lor emoționale de adaptare. Rezultă că ei comunică mai puțin bine cu copiii, infantilizându-i, arătându-se adesea mai puțin coerenți în ceea ce le cer, mai puțin afectuoși și controlându-le mai puțin bine comportamentul. Teza carențelor educative este susținută cu argumente privind dezvoltarea psiho-afectivă a copiilor și integrarea lor socială. Copiii aflați sub incidența divorțului sunt marcați de numeroase probleme psihologice și relaționale. Reacția lor este diferită în funcție de vârstă, sex, timpul trecut de la ruptura intervenită între părinți, calitatea relației trecute și prezente cu fiecare dintre ei și climatul ce caracterizează relațiile dintre ei în timpul divorțului și după separare, raporturile cu frații și surorile,

suportul oferit de rețelele de sociabilitate. Pe termen scurt, copiii de vârstă mică (sub șase ani) sunt cel mai puternic afectați; ei par a deveni mai dependenți, mai neascultători, mai agresivi, mai puțin afectuoși decât cei care rămân în familii complete, dezvoltarea lor generală fiind bulversată. Copiii de șase-opt ani sunt marcați de o mare tristețe, de sentimente de frustrare, confuzie și anxietate, de conflicte de loialitate, mulți dintre ei căutând contactul cu părintele absent. La aceste vârste băieții sunt mai vulnerabili: ei înregistrează mai frecvent eșec școlar și dificultăți de integrare socială, se restabilesc mai greu. Pentru copiii între nouă și doisprezece ani, percepția rupturii este mai clară, modalitățile de manifestare mai sobre; ei sunt capabili să pună în funcțiune diferite mecanisme de protecție și să lupte împotriva propriilor stări psihologice; totuși, mulți dintre ei reușesc cu greu să-și controleze anxietatea, rușinea, durerea și sentimentul neputinței, revărsându-și furia asupra ambilor părinți sau numai asupra celui pe care îl consideră vinovat. Nici în adolescență experiența divorțului nu este suportată fără probleme: furia, tristețea, sentimentul de amenințare și de neliniște în legătură cu viitorul, decepția, indignarea morală, chiar disprețul sunt evidențiate de cercetători. Reacțiile se manifestă cu cea mai mare putere în primul an după separarea părinților; cu timpul, ele se atenuază, dar nu în toate cazurile, apreciază Elisabeta Stănculescu în „*Sociologia educației*

familiale”, vol. I, la pp. 141-142, lucrare apărută în 1997, la Ed. Polirom, Iași.

IV. Familia și ceilalți factori educaționali

Prin naștere, omul se trezește inserat într-o comunitate naturală – familia – care transferă și perpetuează valori specifice umane.

Influența familiei se exercită asupra copilului într-o perioadă în care individualitatea lui oferă maximum de plasticitate. Ea este astfel hotărâtoare în formarea profilului personalității, trasând primele contururi peste care vor veni să se suprapună celelalte influențe. Chiar dacă ceilalți factori și-ar asuma sarcina întreagă a formării omului, el nu poate fi sustras influențelor acestui prim mediu de viață. Principalul domeniu de influențare al familiei este cel afectiv. În cadrul familiei copilul învață să fie iubit și să iubească înainte chiar de a fi în stare să facă deosebirea între esența acestor două forme de activitate. În acest cadru el cunoaște puțin câte puțin întreaga gamă de sentimente umane. Fiind un mediu prin excelență afectiv, familia constituie o veritabilă școală a sentimentelor. Dar cea mai importantă influență a familiei rămâne pregătirea individului pentru integrarea socială. De experiența trăită în familie depinde atitudinea individului față de ceilalți oameni.

Eficiența factorului familie depinde însă de cât de conștientă este aceasta că educația copilului nu sfârșește cu ea, că ceea ce face

ea este numai o parte dintr-o operă ce o depășește. Familia trebuie să-și cunoască răspunderile, dar și limitele și, mai ales, să le accepte pe acestea din urmă, colaborând cu toți ceilalți factori educativi. Ea trebuie să-i sprijine secundându-i, exersând influențele sale și, în același timp, respectând influențele lor.

În afara mediilor educaționale organizate, copilul vine în contact cu o serie de alte medii, mai puțin omogene, care-l influențează în mod spontan, contribuind la acumularea și fixarea experienței lui de viață. În autobuz, în fața unui magazin, într-o sală de spectacol, pe stradă, el cunoaște ținuta și modul de comportare al altor oameni. În funcție de împrejurări, de modul cum l-au impresionat, o parte din cele văzute vor fi reproduse în conduita lui.

Există norme de conduită care, deși nu sunt scrise, sunt impuse cu aceeași rigurozitate. Părinții au datoria să le facă cunoscute celor ce pășesc pragul vieții sociale, să-i determine să adere la ele în mod liber consimțit. Unii părinți, în loc să-și facă un aliat prețios din opinia publică, încearcă să o înăbușe prin reacții necugetate, dictate de dragostea lor oarbă pentru copii sau de orgoliu.

De fapt, cine reprezintă opinia publică ? Omul matur, cu simțul răspunderii, care poate exercita influențe educative asupra copiilor. Dacă părăsind casa sau școala copilul ar ști că va întâlni

în trecătorul de pe stradă același om atent și grijuliu ca și profesorul sau părintele său n-ar mai face multe fapte reprobabile.

Dar opinia publică nu-și poate exercita, de multe ori, rolul educativ datorită modului de a reacționa al părinților. Nu rareori suntem martori la scene în care părinții iau apărarea copiilor în fața acuzațiilor drepte ale unor cetățeni, martori întâmplători ai proastei lor comportări. Mulți comit această greșală în prezența copilului vinovat, subminându-și astfel autoritatea. Deseori nu se mulțumesc numai să-și apere odraslele pe care în orbirea lor le consideră perfecte, ci se transformă în acuzatori ai celor ce le fac marele serviciu de a-i înlocui.

În primele stadii de socializare, copilul își caută tovarăși pe măsură : nu prea diferiți ca stadiu de dezvoltare și cam la același grad de socializare ; numai într-un astfel de grup ia naștere viața socială liberă și naturală a copilului. Părinții nu trebuie să împiedice copilul să ducă această viață, izolându-l de alți copii din grija exagerată cu privire la calitatea contactelor, dornici să rămână total străini de acestea, deoarece ei pot adera, fără discernământ, la grupuri nepotrivite ca vârstă și nefaste din punct de vedere educativ. Socializarea începe în cadrul familiei. Primele reacții la mediul social le învață deci aici. Cum aceste reacții stau la baza personalității, fiecare copil este într-o oarecare

măsură oglinda universului familial în care trăiește. Familia este cea care pune prima pecete pe profilul moral al individului.

V. Metode de investigare a raporturilor dintre copil și familie

În activitatea lor educativă, școala și familia formează copilul și pe plan intelectual și pe plan caracterial. De aceea, colaborarea lor trebuie să fie perfectă. Faptul este imposibil atunci când părinții văd în profesori niște rivali pe planul dragostei și autorității sau când profesorii văd în părinți niște inspectori atunci când aceștia se interesează de activitatea școlară a copilului. Școala trebuie fie deschisă familiei și familia receptivă influențelor școlii, mai ales că aceasta este nevoită uneori să facă și educația părinților. Strădania profesorilor nu este eficientă decât atunci când cuvintele lor au ecou și în inima părinților, și când aceștia le întăresc prin atitudinea lor. Respectul copilului pentru profesor și părinte se menține numai dacă aceștia își respectă deciziile, respectându-se reciproc. Când părinții discută în fața școlarilor calitatea temelor, corectitudinea notării, manifestând dispreț pentru activitatea profesorului, ei minează nu numai autoritatea acestora, ci și propria lor autoritate. Dacă profesorul pedepsește sau dă o notă

proastă o face din datorie, o face în interesul copilului ; i-ar fi destul de ușor să nu procedeze astfel dacă nu l-ar interesa progresul școlarului.

Școala și familia își datorează sprijin și sunt obligate să prezinte copilului fermitate și bunăvoință egale.

Numai astfel copilul își va da seama de importanța pe care familia o acordă activității sale școlare.

Controlul activității școlarului se face printr-o permanentă legătură a familiei cu școala. Aceste două instituții sociale nu au voie să se ignore dacă doresc să obțină aceleași rezultate, nici să se încurce reciproc amestecându-se permanent una în atribuțiile celeilalte.

Un lucru nu trebuie uitat: că în aceste două medii atât de diferite copilul rămâne unul și același personaj ; că dacă are probleme în familie le duce cu sine la școală și, din această cauză, nu va mai putea să învețe, și invers: dacă va fi mereu certat în clasă va fi nervos și preocupat și acasă. Iată de ce părinții nu-și vor putea cunoaște cu adevărat copilul dacă nu știu cum reacționează la cerințele școlii, iar profesorii nu vor putea înțelege comportamentul copilului dacă nu vor cunoaște, în linii mari, care este viața lui în familie, care este atmosfera afectivă și intelectuală, care sunt exemplele ce i se oferă acolo. Din aceste cauze este absolut necesar ca părinții și profesorii să se cunoască.

La educarea copilului contribuie, ca instituții bine determinate ale societății, *familia, școala și comunitatea*.

În momentele diferite ale creșterii, dezvoltării și devenirii ființei umane, fiecare din aceste instituții sociale are un rol important. Mai mult, azi, este determinantă nevoia unui parteneriat educațional între acestea, în favoarea unei educații eficiente pentru individ și pentru societate.

Multă vreme s-a considerat că școala joacă rolul central și că forme diferite de acțiuni organizate ar putea înlocui familia, care de multe ori nu are aspirațiile sau resursele culturale pentru ceea ce propune societatea. În rezolvarea multiplelor probleme de dezvoltare și învățare, școala dezvoltă o serie de structuri de sprijin în favoarea copilului și a familiei.

În același timp este nevoie de activități de susținere în afara clasei și de activități de sprijin atât a copilului aflat în situații dificile sau de risc, cât și a familiei și a cadrelor didactice.

Structurile de sprijin ale școlii merg pe linia cabinetelor de asistență psihopedagogică, de consiliere, de rezolvare a unor probleme specifice (cabinete de logopedie și orientare profesională).

„Consultațiile pentru părinți se pot da în cadrul cabinetelor psihopedagogice.

A veni în sprijinul părinților în această formă și a le face în același timp și educația este însă destul de greu. Părinții vin la cabinet numai în situații grele și când nu mai au alte soluții. Rareori vin din proprie inițiativă ; de obicei îi îndrumă spre ele școala. Între părinți și cel ce dă consultația se stabilesc relații delicate, deoarece de cele mai multe ori este necesar să se abordeze aspecte intime ale vieții de familie. Climatul familial nu poate fi influențat ușor, deși el reprezintă cheia succeselor sau insucceselor educației familiale. Cel ce dă consultații trebuie să-și dea seama dacă nu cumva se află în fața unui caz ce necesită intervenții terapeutice (fie că este vorba de copil sau de părinte) și să știe să îndrume spre specialist. El trebuie să câștige încrederea deplină a celui ce-i solicită sprijinul, pentru ca acesta să nu aibă nici cea mai mică reticență. Trebuie să fie atent îndeosebi la modul cum părintele expune cazul, deoarece în majoritatea împrejurărilor, dintr-o jenă explicabilă, se încearcă modificarea adevărului. Este bine ca cel ce dă consultații să nu încerce să impună soluții. Sarcina lui este să lumineze părintele asupra îndatoririlor ce-i revin și să-l îndemne să găsească singur o ieșire. În felul acesta părintele nu demobilizează crezându-se incapabil de a face educația propriului său copil. Sunt și cazuri când este necesar să îndreptăm atenția părintelui în primul rând asupra propriei sale persoane și apoi asupra copilului; să-i indicăm, după caz, un

anumit specialist sau un anumit mod de comportare. În legătură cu copilul, vom da informații asupra evoluției psihofizice a acestuia și asupra anomaliilor când este cazul. Nu vom uita niciodată că fiecare părinte are personalitatea sa, are convingerile sale și că majoritatea vor să-și educe copiii în mod independent.” (Bătrânu, Emilia, 1980, pp.202-203)

Școala de azi nu se poate perfecționa decât evaluând permanent nevoile sale și apelând la structurile de sprijin care să organizeze, să planifice și să intervină în rezolvarea problemelor mai mult sau mai puțin speciale.

Școala eficientă realizează un parteneriat cu elevul, prin valorizarea și respectarea identității sale cu familia, prin recunoașterea importanței acesteia și atragerea în procesul didactic și cu toate resursele educative ale societății, pe care le identifică, le implică și le folosește activ.

Conceptul care stă la baza acestei orientări este parteneriatul educațional.

Identificând și valorizând dimensiunea personală a individului, realizăm însă, nevoia valorizării și aprecierii familiei ca mediu primordial și afectiv necesar formării individuale. Dacă familia este mediul de dezvoltare al primelor vârste ale copilului, vârste pe care cercetările le dovedesc fundamentale dezvoltării personalității, devine clar că aceasta trebuie sprijinită și nu

înlocuită în educația tinerei generații. Și pe parcursul vârstelor școlare, familia rămâne mediul afectiv cel mai viabil de securitate și stimulare.

Se recunoaște tot mai mult influența altor instituții din comunitate asupra informării și formării copilului (grupurile spontane, asociațiile formale și informale, societatea civilă în sine, mass - media cu diversitatea de influențe prin reviste, ziare, radio, cărți, televiziune, internet etc.).

Școala, singura instituție care își propune planificat și organizat să sprijine dezvoltarea individului prin procesele de instrucție și educație, concentrate în procesul de învățământ, simte astfel tot mai mult nevoia să realizeze un parteneriat activ cu familia și cu comunitatea în care se dezvoltă copilul.

Colaborarea dintre școală și familie presupune o comunicare efectivă și eficientă, o unitate de cerințe și o unitate de acțiune când este vorba de interesul copilului.

Tocmai în acest sens, pe baza chestionarelor aplicate atât copiilor, cât și părinților (*vezi **Anexele 1 și 2***), am încercat să identific realele probleme ce apar în relația părinte – copil, dar și expectanțele părinților față de școală, de cadrul didactic, modul în care ei percep necesitatea implicării active în viața școlii.

De aceea, prelucrarea datelor s-a realizat din perspectiva a două dimensiuni: relația părinte – copil; familie – școală.

Prin aplicarea **chestionarului pentru copii** (vezi *Anexa 1*) mi-am propus să *identific problemele cu care se confruntă copiii în relația cu părinții și cu școala.*

Chestionarul pentru părinți (vezi *Anexa 2*) are ca obiectiv: *identificarea problemelor cu care se confruntă părinții în educarea propriilor copii.*

Am constatat că, spre deosebire de copii, care au fost deschiși și sinceri în descrierea climatului familial, părinții aceluia care au dificultăți de relaționare, stimă de sine scăzută, nivel de pregătire deficitar, care nu mențin o legătură permanentă cu școala, au încercat, prin răspunsurile date la întrebările din chestionar, să mușamalizeze situația, postând în „victime” ale vremurilor pe care le trăim, dând vina pe serviciu și lipsă de timp. Au încercat să prezinte într-o lumină favorabilă relațiile din cadrul familiei, dar, la întrebările de control, copiii au prezentat situația reală, pe care am sesizat-o și eu, prin observația sistematică, timp de aproape un an școlar.

Sunt părinți care afirmă că „se joacă” mereu cu fiul / fiica, că-și petrec timpul liber alături de el (ea), lucru infirmat de către copii.

Sunt copii care nu au curajul să se confeseze părinților, de teama de a nu fi respinși sau de a fi luați în derâdere, ei

preferând să-mi ceară sfatul în timpul pauzelor sau să-mi povestească „problemele” lor.

Sunt copiii care-și doresc mai multă armonie în căminul părintesc, care-și visează familia dezorganizată întregită, care vor să fie aproape de părintele plecat la muncă în străinătate. Sunt copiii care au mare nevoie de afecțiune și înțelegere.

Majoritatea părinților recunosc faptul că au lacune în ceea ce privește cunoștințele despre psihologia școlarului mic și consideră că sunt utile lectoratele, întâlnirile cu psihologul, medicul etc., unde se pot dezbate diferite teme de actualitate legate și de pericolul tentațiilor vârstei.

Mi s-a părut foarte interesantă propunerea de a colabora și cu psihopedagogul școlii, triadă care să conlucreze în interesul copilului.

Am stabilit astfel, de comun acord, ca o dată pe săptămână să ne întâlnim în această formulă (învățător – părinți – psihopedagog) și să găsim soluții pentru problemele cu care se confruntă unii dintre părinți în lungul și anevoiosul drum al devenirii umane.

Pe lângă metodele de cunoaștere a personalității școlarului mic utilizate: **observația curentă**, **convorbirea**, **chestionare pentru părinți și pentru copii**, în scopul investigării relațiilor familiale existente, am aplicat și **testul familiei** – probă proiectivă de desen (desenul familiei personale).

Datorită faptului că la vârsta școlară mică nu este dezvoltată capacitatea de introspecție a copilului, iar sărăcia vocabularului își pune amprenta asupra capacității de exprimare a acestuia, pentru investigarea personalității se pune accentul pe aceste probe proiective, ca procedee de explorare a mentalității copiilor. Acestea se sprijină pe ideea că în situații puțin structurate intervin elemente deblocate ale structurilor psihice blocate, tensiuni conflictuale și dorințe neconștientizate care caracterizează structura personalității.

Testul desenului familiei este utilizat în majoritatea țărilor din lume.

Burns (1990) afirmă că orice persoană poate îmbrăca diverse măști și poate avea diverse „straturi ale personalității”. Stratul cel mai profund, când toate măștile au fost scoase, trebuie să semene sinelui, așa cum s-a constituit acesta în primii ani de viață împreună cu familia sa. Autorul formulează ipoteza că desenul familiei în acțiune este un instrument care relevă sinele interior. El crede că desenul persoanei reflectă mai degrabă un strat al personalității care maschează adevăratul sine. Desenul familiei în acțiune prezintă, după autor, o imagine a sinelui așa cum a fost construit acesta încă din prima perioadă de viață în familie. El evocă cu precădere sinele copilului și crede că desenele părinților și ale copiilor ne permit să înțelegem mai clar relațiile din sânul familiei. (Jourdan – Ionescu,

Colette; Lachance, Joan - traducere și adaptare Sorinel Mocanu – (2006), „*Desenul Familiei*”, Ed. PROFEX, București.)

Testul familiei permite evidențierea:

- a) gradului de maturitate afectivă;
- b) gradului de diferențiere sexuală;
- c) conflictelor părinți – copii
frați – copii;
- d) estimarea nivelului de inteligență.

Această probă este relevantă pentru cunoașterea raporturilor copilului cu familia, raporturi care sunt decisive în formarea personalității copilului. Simpla observare a desenului permite cunoașterea sentimentelor reale pe care copilul le resimte față de ai săi, situația în care el se plasează în cadrul familiei sale, relațiile dintre membrii familiei și impactul lor asupra copilului.

Nu poate fi făcută o interpretare valabilă a desenului familiei decât ținând cont de mediul și de realitatea actuală și istorică a subiectului.

Este nevoie de o cunoaștere în prealabil a familiei din care provine copilul, a relațiilor dintre membrii ei.

Preluând un nou colectiv de elevi, este oportun să cunoști foarte bine copiii și familiile din care aceștia provin, înainte de a

aplica „testul familiei” și chestionare atât lor, cât și părinților acestora.

Desfășurarea cercetării:

Astfel, aplicarea testului s-a realizat spre sfârșitul anului școlar, când elevii pe care i-am îndrumat au răspuns sincer la întrebările adresate, referitoare la modul în care percep ei relațiile din cadrul familiei.

Eșantionul cercetării l-a constituit un grup de 19 elevi din clasa a II-a .

În timpul administrării testului am fost foarte atentă la ceea ce a spus subiectul și la comentariile sale (trebuie să se pună mare accent pe comunicarea verbală, dar mai ales pe cea nonverbală).

Chestionarele distribuite elevilor, cât și cele distribuite părinților, m-au ajutat să identific problemele cu care se confruntă copiii în cadrul familiei, cum sunt prezentate relațiile dintre membrii familiei de către părinți și cum sunt ele percepute de către copii (evaluarea relațiilor intrafamiliale, în special ale copiilor cu părinți separați sau ale copiilor care au pierdut un părinte).

ADMINISTRAREA TESTULUI:

Coala de hârtie trebuie prezentată subiectului orizontal.

Timpul de lucru este de 1 oră.

Consemnul trebuie formulat astfel: „, Desenează familia ta”. În timpul administrării trebuie să notăm ordinea în care sunt desenate elementele, precum și observațiile asupra mimicii, gesticii, verbalizării subiectului.

Când desenul este terminat, se cere copilului să-și scrie numele pe spatele desenului și să noteze pe desen, deasupra fiecărui personaj numele și legătura cu restul familiei. Se solicită apoi subiectului să arate cu ce personaj se identifică, să specifice care este cel mai drăguț dintre toți din acea familie și de ce, care este cel mai puțin drăguț și de ce, care este cel mai fericit dintre toți din acea familie și de ce, care este cel mai nefericit și de ce.

INTERPRETAREA SAU ANALIZA PROPRIU – ZISĂ A TESTULUI FAMILIEI:

Prin desen, copilul exteriorizează ceva din viața lui interioară. Această exprimare se realizează prin intermediul simbolurilor, imaginilor care rămân foarte personale și care au o semnificație specifică.

Desenul copilului este o prezentare a percepției sale despre lumea care-l înconjoară și expresie a universului său interior. Desenul permite, astfel, accesul la personalitatea integrală a copilului.

Persoanele sau lucrurile desenate sunt reprezentările simbolice ale trăirilor copilului, ale lumii sale psihologice.

Există o relație între valorizarea sau devalorizarea unui personaj și anumiți indici ai desenului: poziția, ordinea, dimensiunea fiecăruia. Ordinea în care subiectul desenează fiecare personaj reflectă valoarea pe care o acordă acestora. În general, primul personaj desenat este considerat cel mai important pentru subiect, în plan afectiv, el fiind desenat de obicei în partea stângă, cu mai multă minuțiozitate.

Când desenul unui părinte este primul executat, aceasta semnifică faptul că această figură parentală este conformă cu aspirațiile copilului.

Personajul valorizat este adesea plasat în centru sau în partea stângă, posedă mai multe accesorii.

Dacă subiectul se desenează primul, trebuie să punem această orientare pe seama unei probleme narcisiste legată de dificultatea de-a investi figurile parentale.

Devalorizarea se poate efectua prin omiterea unui personaj sau a unei părți a acestuia. Desenul personajului devalorizat este mai mic, situat mai în spate, executat ultimul, mai rău făcut, ridiculizat, nepersonalizat. Un personaj adăugat poate face trimitere la o reprezentare alterată a subiectului.

Copilul se identifică cu personajul cel mai înalt. Desenul unui tată de talie redusă poate semnifica dorința copilului de-a înlocui un tată absent.

În jurul vârstei de 8 ani, majoritatea copiilor desenează în partea de jos a foii, din nevoia de stabilitate, de suport.

Brațele deschise denotă sociabilitate. Brațele scurte sugerează lipsa de ambiție, absența voinței.

Mâinile și brațele sunt membre de contact cu ceilalți și cu mediul. Acestea sunt organe de explorare a lumii interioare. Uitate sau trasate într-o manieră vagă, mâinile indică o lipsă de siguranță în contactele sociale.

Degetele, desenate sub formă de gheare, simbolizează agresivitatea sau o trăsătură caracterială sau paranoică.

Nasturii sunt asociați cu supunerea, cu dependența infantilă.

Bijuteriile pot fi semnul cochetăriei și al narcisismului.

Barba și mustața subliniază masculinitatea unui personaj și preocupările sexuale.

Capul semnifică în general sediul Eului, locul intelectului, al stăpânirii. Prea valorizat (accentuat), semnaleză o problemă narcisică sau poate fi indicele unei supravvalorizări a inteligenței de către un individ.

La nivelul capului se găsesc tendințele de control, de intelectualizare, către imaginar, dar și nevoile sociale.

Aici rezidă aspirațiile intelectuale, voința și stăpânirea pulsionilor.

Capul este locul proiecției aspirațiilor intelectuale, al voinței și al imaginarului.

Capul mare simbolizează o supraevaluare a inteligenței și a aspirațiilor intelectuale înalte.

Părul – Personalitățile narcisice ar avea tendința să deseneze coafuri buclate. Absența reprezentării părului poate fi un semn al lipsei de forță fizică.

Culoarea – A se colora pe sine și a-și colora părinții utilizând aceleași culori denotă o identificare călduroasă.

Negrul face trimitere la anxietate, la doliu, la culpabilitate.

Ochii – când se omit pupilele, aceasta poate indica un dezinteres sau o confuzie în perceperea mediului înconjurător.

Ochii rotunjiți exprimă frica sau curiozitatea.

Ochii mici – tendințe de introversie, de introspecție.

Ochii mari denotă neîncredere.

Dacă sunt mărginiți de gene lungi, semnifică dorința de a se pune în vedere.

Trasate cu grijă, sprâncenele pot reprezenta gustul pentru estetic.

Gura mare, roșie, denotă o mare nevoie de afectivitate, de dragoste.

Gâtul reprezintă trecerea între capul care controlează și corpul pulsional. Gâtul, care se află între cap și corp, servește drept legătură între viața instinctuală și cea rațională.

Studiind desenele copiilor, fiind ajutată de observațiile din timpul administrării testului, de răspunsurile lor la întrebările adresate, precum și de chestionarele distribuite cu puțin timp în urmă, am încercat să pătrund (neavând pregătirea de specialitate necesară), în universul lumii psihologice, al trăirilor interioare, având accesul către personalitatea lor integrală.

Implicarea părinților în problemele școlii nu înseamnă numai plata unui sprijin material sau atenționarea în legătură cu problemele copiilor lor. Ea este mult mai mult. Se referă la construirea unor relații pozitive între familie și școală și la o unificare a sistemului de valori și cerințe relative la copii. Aceasta poate avea un efect benefic asupra elevilor, faptul că îi văd pe profesori colaborând cu familia, influențându-i pozitiv și contribuind la dezamorsarea unor probleme înainte ca acestea să devină necontrolabile.

Implicarea părinților în rezolvarea problemelor școlare și în sprijinirea procesului instructiv-educativ are o serie de motivații, dintre care enumerăm:

- părinții își cunosc copiii și doresc să îi cunoască și ca elevi;
- părinții își cunosc copilul mai bine decât oricine altcineva;
- părinții au nevoie de informații referitor la îndeplinirea rolului de elev de către copilul lor;
- părinții merită să fie respectați pentru ideile și cunoașterea copilului lor;
- părinții se îngrijesc de copiii lor și doresc ca aceștia să atingă maximum de potențial;
- rata învățării crește și învățarea se menține mai mult timp dacă părinții se implică în sprijinirea acestora acasă, prin diferite activități;
- lucrul cu părinții este un sprijin pentru modul cum aceștia își cresc și educă copilul;
- efectele implicării părinților în programele școlare de sprijin se răsfrâng și asupra celorlalți copii ai familiei - dacă ajutăm un copil acesta se dezvoltă, dacă ajutăm părinții, întreaga familie se dezvoltă;
- când părinții sunt stimulați astfel încât ei să se simtă o parte a programului școlar, ei îl înțeleg mai bine și-l sprijină adecvat;
- activitatea de implicare a părinților în programul de învățare al copilului lor și în activitatea școlii poate crea acestora sentimentul de stimă de sine, care îi ajută pe ei și întreaga

familie;

- modul în care părinții își înțeleg propriul copil și au cunoștință de posibilitățile reale ale acestuia este de multe ori un sprijin pentru înțelegerea situațiilor de învățare;
- activitatea de parteneriat cu părinții poate ușura rezolvarea diferitelor probleme didactice și extradidactice;
- activitatea cu părinții îl ajută pe copil să vadă rolul acestora în creșterea și dezvoltarea sa și să-i înțeleagă ca factori importanți ai educației sale;
- ajutându-i pe părinții să se implice mai mult în problemele de viață școlară ale copilului lor, putem întări interacțiunile și relațiile dintre părinți și copiii lor;
- activitățile cu părinții duc la rezolvarea situațiilor problemă, a conflictelor posibile și evidențiază căi pentru rezolvare situațiile de risc apărute în dezvoltarea copiilor.

Datorită diferențelor de scopuri și obiective, percepții și atitudini, resurse, pregătire, valori, nevoi de foarte multe ori există posibilitatea apariției unor conflicte între părinți și profesori. Aceste conflicte pot să fie determinate de:

- slaba colaborare,
- lipsa informațiilor necesare,

- intoleranța la stilul de viață al altora, la opiniile altora sau chiar la o anumită prezență fizică,
- neacceptarea unor diferențe de pregătire, de condiție social-economică, morală, religie, naționalitate etc.
- lipsa unor preocupări pentru construirea relațiilor de colaborare – nu sunt planificate ca atare,
- numărul limitat al întâlnirilor dintre părinți și profesori,
- amintirile cu încărcătură negativă ale unor părinți referitoare la relația școală - familie,
- neclaritate în rolurile fiecăruia și în responsabilitățile ce le revin specific etc.

Putem enumera ca fiind cele mai importante căi pentru rezolvarea conflictelor, următoarele:

- cunoașterea reciprocă;
- comunicare periodică și efectivă, cu aspecte formale și informale;
- cooperarea în anumite activități;
- acceptarea reciprocă, înțelegere și toleranță față de diferențe;
- evaluarea permanentă și periodică a relațiilor comune;
- sprijinul acordat familiei, în raport cu creșterea și educarea copilului, ca o componentă a procesului didactic;

- atmosfera întâlnirilor și activităților cu părinții să fie destinsă, non-formală și pozitivă.

De asemenea, aș putea sugera unele măsuri practice în rezolvarea unor situații problematice apărute în colaborarea dintre profesori și părinți. Acestea se referă la comportamente pozitive necesare, de tipul:

- *Când un părinte are o discuție aprinsă cu noi, să nu ne asumăm nimic până nu știm despre ce este vorba.*
- *Să ne păstrăm calmul și să nu tragem concluzii pripite.*
- *Să lăsăm părinții să vorbească cât vor (să le dăm această posibilitate) și nu îi întrerupem.*
- *Să nu-i judecăm.*
- *Să reflectăm la ceea ce ni se povestește.*
- *Să fim pregătiți cu materiale care să sprijine activitățile și deciziile noastre.*
- *Să fim siguri că am fost înțeleși corect când am explicat.*
- *Să folosim sprijinul altor colegi.*
- *Să nu promitem prea des și să ne ținem promisiunile făcute.*
- *Să ne cunoaștem limitele și greșelile.*
- *Să negociem soluții comune.*
- *Să gândim că poate suntem și noi părinți...*

- *Să fim pozitivi, să ne referim mai întâi la ceea ce are bun copilul și apoi să arătăm care sunt problemele.*
- *Să arătăm cât sunt de importanți pentru activitatea noastră.*
- *Să răspundem la întrebări personale și să dovedim că și noi știm ce înseamnă să fii părinte.*
- *Să nu uităm că relațiile bune necesită timp să fie constituite.*

Comportamentele cadrelor didactice, în colaborarea cu părinții, trebuie să fie deschise, transparente, empaticе, reflexive și pozitive.

Pentru determinarea unei comunicări cât mai eficiente și pe poziții de parteneriat, ofer în continuare o listă de directii practice:

- Să încercăm să cunoaștem părinții, ceea ce îi interesează, munca lor, familia lor.
- Să întâmpinăm întotdeauna părinții cu blândețe, făcându-i să se simtă bineveniți.
- Să încercăm să folosim sugestiile pe care părinții ni le-ar putea da. Atunci când ei simt că ideile le sunt luate în serios, aproape sigur se vor implica mai mult în sprijinirea copilului și a școlii.
- Să ne gândim la părțile bune ale copilului și să menționăm părinților acele lucruri pe care el le-a făcut bine.
- Să fim pregătiți să ascultăm.
- Să fim interesați.

- Să ascultăm cu atenție și cu interes.
- Să ne păstrăm mintea deschisă.
- Să urmărim ideile principale.
- Să ascultăm critic.
- Să luăm notițe, dacă e necesar.
- Să nu tragem concluzii pripite.
- Să arătăm interlocutorului (prin mimică) interesul nostru pentru ceea ce spune.
- Să ținem lecții deschise pentru părinți și, în general, să le dăm voie să asiste la anumite lecții.
- Să implicăm părinții la acele lecții și activități la care ne pot ajuta (nu numai material), ci chiar cu unele informații suplimentare, aspecte din sfera dumnealor de pregătire și activitate socio-profesională.
- Să programăm întâlnirile cu părinții și ședințele periodice, astfel încât acestea să fie un moment de colaborare și de relaxare.
- Să nu etichetăm copiii în fața grupului de părinți și nu emitem judecăți de valoare care să-i stânjenească pe unii părinți.

Pentru a veni în sprijinul familiei și pentru luarea împreună a deciziilor eficiente, propun câteva strategii:

❖ Să fim pozitivi, având deschidere către opiniile părinților. Să nu refuzăm niciodată dialogul când e vorba de a lua o decizie. Să armonizăm punctele de vedere ale familiei cu ale noastre și cu ale specialiștilor, dacă e nevoie de o opinie avizată. Să explicăm orice decizie am luat.

❖ Să sintetizăm mereu discuțiile referitoare la luarea unei decizii. Să decidem numai după ce ne-am sfătuit cu familia.

❖ Să ne centram deciziile pe o viziune cât mai adecvată despre copil și să căutăm să avem obiective comune cu familia.

Pentru realizarea unui parteneriat real cu părinții în activitatea educativă și de consiliere, m-am oprit la următoarele strategiile de atragere a acestora :

- Informarea părinților despre activitățile din școală.
- Folosirea unei prime etape pentru a-i cunoaște individual pe părinți; să ascultăm ce spun și să încercăm să prezentăm clar că avem încredere în ei și că le respectăm familia.
- Să împărtășim părinților ceea ce facem noi și de ce, oferind exemple concrete.
- Să fotografiem diferitele activități, să filmăm și să păstrăm produsele copiilor pentru a le prezenta părinților.
- Expunerea unui program zilnic și a unui calendar periodic care să includă temele de conținut, evenimentele, activitățile

integrate. Putem tipări acest program într-o publicație pentru părinți (broșură).

- Realizarea unei mici biblioteci cu broșuri, casete și fotografii care să explice problemele școlii și activitățile desfășurate cu elevii, tehnicile de predare - învățare pe care le putem explica părinților.

- Familiarizarea părinților cu structura programului educativ, văzut ca o parte a unui lanț de activități, al căror scop este dezvoltarea copilului lor.

- Stabilirea și planificarea de comun acord a participării părinților la activitățile organizate pentru ei, dar și la cele școlare.

- Organizarea periodică de lectorate cu părinții (chiar cursuri de înțelegere a dezvoltării copilului), a căror tematică a fost stabilită în prealabil, în funcție de problemele cu care se confruntă aceștia, la care să fie invitați diferiți reprezentanți ai școlii sau ai comunității locale (ex: cadre didactice, psiho-pedagogul școlii, logopedul, medicul, polițistul, preotul, etc.)

- Sprijin și participare prin vizite la domiciliu;

- Să planificăm ocazii în care toți învățătorii/profesorii să se întâlnească cu părinții pentru a discuta obiectivele programei școlare, activitățile, responsabilitățile educative, niveluri de dezvoltare etc.

- Antrenarea (pregătirea) unui grup de părinți care să devină promotorii ideilor programului și să sprijine activitatea.
- Comunicarea eficientă și profesională cu toți părinții.

CONCLUZII

Îndemnul adresat în urmă cu două secole de Jean Jacques Rousseau « începeți dar prin a vă cunoaște copiii » se află și astăzi la temelia educației.

Educația este o acțiune la care își dau concursul școala, familia, întreaga societate. Colaborarea între toți factorii educaționali, în primul rând între școală și familie, este stringentă.

Școala nu-și poate realiza pe deplin sarcinile, mai ales cu elevii care rămân în urmă la învățătură, dacă nu cunoaște condițiile familiale, de muncă și viață ale copiilor. Apoi, diferite aspecte ale comportamentului elevilor, absențe, disciplină, mod de reușită la învățătură etc., nu se pot cunoaște și rezolva în modul cel mai

eficient fără contactul cu familia. Părinții nu pot cunoaște pe deplin psihologia copilului lor dacă nu află și modul lui de comportare în condițiile școlare. Activitatea de acasă este o continuare a activității pedagogice de la școală și invers-activitatea de la școală este o continuare a activității de acasă. Întregul proces de educație și mai ales de instrucție se realizează atât la școală, cât și acasă.

Părintele trebuie să fie *indulgent, flexibil și deschis spre nou*, pentru a accepta tot ceea ce ar putea ameliora viața copilului, însă, în același timp și suficient de *autoritar* pentru a impune o disciplină riguroasă, a-l învăța pe copil să respecte reguli și să îndeplinească eficient sarcinile care i se dau.

Părintele trebuie să fie *protector, izvor de dragoste necondiționată*, pentru a-i oferi copilului securitatea de care are nevoie și pentru a-l sprijini atunci când situația o cere, dar și suficient de *înțeleghător și încrezător* în capacitatea copilului de a lua unele decizii personale. El încurajează copilul să fie independent, respectându-i opiniile, interesele și personalitatea. Manifestă căldură față de copil, îl apreciază, îl consideră un membru responsabil al familiei.

Ca urmare a acestor atitudini parentale, copilul își va dezvolta un *echilibru emoțional* care va sta la baza dezvoltării armonioase a personalității.

„Meseria” de părinte este, poate, cea mai dificilă meserie din lume.

Responsabilitatea care cade pe umerii părintelui este una imensă. El este modelul pe care copilul îl urmează, el îi oferă acestuia condiții de viață, securitate afectivă, educația de bază. Practic, de modul în care părintele își îndeplinește *rolul* depinde viitorul copilului.

“ Eu sunt câte puțin din tot ce-am întâlnit” - Homer

„Să nu credeți că educați copilul numai atunci când vorbiți cu el, când îl povățuiți sau îi porunciți. Îl educați în fiecare moment al vieții voastre, chiar și atunci când nu sunteți acasă. Felul cum vă îmbrăcați, cum vorbiți cu alți oameni și despre alți oameni, cum vă bucurați sau vă întristați, cum vă purtați cu prietenii sau cu dușmanii, cum râdeți, cum citiți ziarul - toate acestea au o mare însemnătate.”

(A. S. Makarenko).

Pentru o dezvoltare armonioasă, părinții trebuie: să creeze posibilitatea dezvoltării normale a copilului, asigurându-i acestuia sentimentul siguranței prin oferirea de dragoste necondiționată (copilul trebuie să aibă conștiința că aparține cuiva, că există cineva căruia îi pasă de el), să ofere copilului dreptul la reacții proprii (la bucurie, tristețe, furie), să pună interdicții cât mai puține - dar importante, să conștientizeze punctele tari și cele slabe ale copilului, să nu îl mintă, să aibă încredere unul în celalalt, copilul

său nu trebuie să fie ideal, să știe că pedepsindu-l pe copil, nu-l învață decât evitarea pedepsei, să-și trateze copilul așa cum ar dori să-l trateze el (reciprocitate). Copilul nu este proprietatea părintelui, ci un om care va deveni autonom.

Rolul familiei în educația copilului nu încetează la vârsta școlarității. Este greșită concepția unor părinți, de felul: ”L-am dat la școală, să-l învețe dascălul!”. Școala și dascălul nu pot suplini cu totul lipsa de preocupare a unui părinte. Efortul educativ își găsește eficiența dorită atunci când între cei doi factori, școală și familie, există o conlucrare în interesul comun al educării copilului.

Lipsa de colaborare duce spre un eșec și, din nefericire, cel învins este copilul, pentru care dorim tot, pentru care visăm tot ce este mai bun .

Așadar, pentru ca școala să-și poată atinge scopul ei de a forma din fiecare copil omul de tip nou, capabil să facă față oricărei situații nou creată, trebuie să existe o legătură permanentă între școală și familie.

Pentru viitor, dascălii adevărați știu ce trebuie să facă în prezent: să pună lumină în priviri și liniște în gânduri, să pună zâmbet în iubire, în fapte, să pună cuget în judecată.

Rolul învățătorului se concretizează în a încuraja inițiativa, a facilita comunicarea dintre elevi prin modelarea și dezvoltarea

aptitudinilor necesare unei comunicări eficiente și de a adresa cuvinte de laudă copiilor.

Încurajarea este atât de importantă, încât lipsa ei poate fi de cele mai multe ori principala cauză a comportamentelor deviate. Un copil cu un comportament deviat este în general un copil descurajat. Orice copil are nevoie de încurajare continuă, la fel cum o plantă are nevoie de apă. El nu poate dobândi simțământul apartenenței fără încurajare. Încurajarea spune: „ Poți s-o faci!”, „ Ești bun!”, „ Ești un copil deosebit!”

Stilul pe care dascălul trebuie să-l adopte la clasă trebuie să fie *democratic*, pentru ca :

- elevului să i se permită să fie activ, atent pe tot parcursul activității ;
- atmosfera din clasă să fie de cooperare, de respect, de toleranță;
- să sprijine elevii, să le dirijeze activitatea, să permită fiecărui elev să lucreze în ritmul său ;
- să determine elevii să gândească, să comunice, să pună întrebări, să răspundă ;
- să aplice metode didactice pentru elev, prin elev și împreună cu elevul.

În funcție de stilul adoptat, elevii se vor implica activ, își vor dezvolta încrederea în forțele proprii, vor învăța să asculte și să

respecte opiniile celorlalți, vor deveni parteneri ai dascălului, întreaga clasă devenind o comunitate liberă și eficientă.

Nu este suficient să știi ce să comunici și nici să cunoști bine elevii. Un dascăl bun se caracterizează prin empatia, prin capacitatea de a sesiza și înțelege nevoile și problemele elevilor, de a se identifica cu ei, adaptându-și comportamentul didactic și afectiv la cerințele lor, bucurându-se o dată cu ei de succesele obținute.

Prin competență, dăruire, învățătorul va găsi întotdeauna soluțiile cele mai adecvate pentru a face din fiecare copil o personalitate pe măsura unui mileniu alert, dominat de știință și tehnică, datorită cărora cunoștințele asimilate azi, mâine poate nu-i vor mai fi utile. Dar capacitățile sale de adaptare și temeinicia deprinderilor intelectuale îi vor permite să abordeze orice situație nouă.

Tocmai de aceea învățătorul știe că rolul său și responsabilitățile asumate îl obligă la o permanentă informare, viziunea reformatoare și dorința de înnoire trebuie să se manifeste, în primul rând la el, deoarece se numără printre primii factori care construiesc temelia viitoarei personalități a fiecărui copil.

Trezirea spiritului copilului către lumea exterioară, solicitarea sistematică în activități bine dozate și puternic motivate reprezintă cheia dublului succes: pentru elev, performanțe

progresive, iar pentru învățător, satisfacția și bucuria „lucrului bine făcut”.

A N E X E

B.C.

ANEXA 1

Chestionar

- pentru copii-

Acest chestionar are ca scop *identificarea problemelor cu care se confruntă copiii în relația cu părinții și cu școala.*

Nimeni nu are dreptul să judece răspunsurile voastre (nu există răspunsuri bune sau răspunsuri rele, corecte sau incorecte).

Atunci când răspundeți, țineți cont de situația reală și nu de cum v-ar plăcea sau ar trebui să fie.

V.A.

înțelegere și ajutor!

Date generale

Numele și prenumele:

Data nașterii:

Clasa:

Școala:

1 .Cu cine locuiești?

2. Ai frecventat grădinița?

3.Consideri că ești un copil:

(încercuiește răspunsul care ți se potrivește)

ascultător prietenos

obraznic alintat

cuminte mofturos

1. Ești legat afectiv mai mult de:

(încercuiește răspunsul care ți se potrivește)

mamă frate

tată bunic
soră bunică

2. La școală, ce materii preferi?

3. Ai prieteni:
(încercuiește răspunsul care ți se potrivește)

mulți doar unul
puțini nu am

7. Ai înclinații deosebite pentru:

8. Dacă te-ai întâlni cu „peștișorul fermecat” și ar putea să-ți îndeplinească trei dorințe, care ar fi acestea, în ordinea importanței lor?

9. Cine te ajută la teme, când ai nevoie?

10. Ce faci în timpul liber?

11. Părinții îți cunosc prietenii de joacă?

12. Ce ți-ai dori în plus față de ce ai acum?

13. Te-ai gândit ce ți-ar plăcea să faci când vei fi mare? Poți să spui ce anume?

14. Părinții ți-au stabilit un program pe care să-l respecti?

15. Cu cine te înțelegei cel mai bine din familia ta?

16. Dacă ai o problemă, cu cine preferi să discuți?

(încercuiește răspunsul care ți se potrivește)

Cu: mama	prietenii	învățătoarea
tata	bunica	
sora	bunicul	
fratele	nu discut cu nimeni	

17. Părinții au timp de "joacă" alături de tine?

(încercuiește răspunsul care ți se potrivește)

Niciodată	Mereu
La sfârșit de săptămână	În concediu

18. Dacă ai greșit cu ceva, care dintre părinți te pedepsește? Cum?

19. Îți place copilăria ta? De ce?

ANEXA 2

Chestionar

- pentru părinți -

Acest chestionar are ca scop *identificarea problemelor cu care se confruntă părinții în educarea propriilor copii.*

Nimeni nu are dreptul să judece răspunsurile d-voastră (nu există răspunsuri bune sau răspunsuri rele, corecte sau incorecte).

Atunci când răspundeți, țineți cont de situația reală și nu de cum v-ar plăcea sau ar trebui să fie.

Răspunsurile d-voastră își vor aduce aportul la consolidarea relației școală - familie, ținta noastră, a tuturor, fiind „BINELE” copilului.

Vă mulțumesc pentru înțelegere și ajutor!

Date de identificare:

Numele și prenumele:

1. Considerați că întâmpinați dificultăți în educarea copilului d-voastră?

2. Dacă da, ce fel de dificultăți?

3. Credeți că ați avea nevoie de unele informații pentru a vă putea ajuta copilul la lecții?

4. Considerați că ați avea nevoie de cunoștințe de psihologie în relația de comunicare propriul copil?

5. Poate școala să vă ajute în acest sens?

6. Dacă da,cum?

7. Considerați că așteptările pe care le aveți de la copil sunt prea mari?

8.V-a mințit vreodată?

9. De ce credeți că procedează astfel?

10. Când greșește sau obține un calificativ mai slab, vă mărturisește acest lucru?

11. Cum își petrece copilul d-voastră timpul liber?

12. Cunoașteți grupul lui de prieteni?

13. I-ați stabilit un program copilului d-voastră, pe care să-l respecte cu strictețe?

DA NU (încercuiți varianta reală de răspuns)

14. Supravegheați respectarea programului?

DA CÂTEODATĂ NU (încercuiți)

15. Controlați temele și lecțiile copilului, sprijinindu-l când are nevoie?

MEREU CÂTEODATĂ NICIODATĂ (încercuiți)

16. Păstrați o legătură strânsă cu școala?

MEREU RAREORI NICIODATĂ (încercuiți)

17. Când are o problemă, cu cine preferă să discute copilul?

(încercuiți)

Cu: - mama; - tata; - bunicii; - frații; - prietenii; - învățătoarea

18. Aveți timp de „joacă” alături de copil?

Numai în concediu La sfârșit de săptămână (încercuiți)

Deseori Niciodată, fiind foarte ocupat(ă)

BIBLIOGRAFIE:

1. Allport, Gordon, (1981), „Structura și dezvoltarea personalității”, Ed. Didactică și Pedagogică, București;
2. Bătrânu, Emilia, (1980), „Educația în familie”, Ed. Politică, București;
3. Berge, Andre, (trad. Lidia Ciucă), (1972), „Copilul dificil”, Ed. Didactică și Pedagogică, București;
4. Bodo, Victor; Bodo, Sorina, (2000), „Ghid practic de educație a copilului”, Ed. Dacia, Cluj - Napoca;
5. Cajal, prof. dr., M. (1975), „Educarea copilului în familie”, Ed. Medicală, București;
6. Constantinescu, Maria, (2004), „Sociologia familiei”, Ed. Universității din Pitești;
7. Cosmovici, Andrei; Iacob, Luminița (coord.), (2005), „Psihologie școlară”, Ed. Polirom, Iași;
8. Cucu – Ciuhan, Geanina, (2000), „Psihologia școlarului mic”, Ed. Sylvi, București;
9. Dolean, Ioan; Dolean, Dacian Dorin, (2002), „Meseria de părinte”, Ed. Aramis, București;
10. Jourdan – Ionescu, Colette; Lachance, Joan, (traducere și adaptare Sorinel Mocanu), (2006), „Desenul Familiei”, Ed. PROFEX, București;

11. Mitrofan, Iolanda; Ciupercă, Cristian, (1998), „Incursiune în psihosociologia și psihosexologia familiei”, Ed. Press Mihaela S.R.L., București;
12. Mitrofan, Iolanda (coord.), (2003), „Cursa cu obstacole a dezvoltării umane”, Ed. Polirom, Iași;
13. Nicola, Ioan, „Tratat de pedagogie școlară”, Ed. Aramis, București, 2000;
14. Osterrieth, Paul, „Copilul și familia”, (trad. Constantin Urmă), (1973), Ed. Didactică și Pedagogică, București;
15. Păiși – Lăzărescu, Mihaela (coord); Surdu, Magdalena; Tudor, Loredana, (2006), „Compendiu de psihologie și pedagogie”, Ed. Pământul, Pitești;
16. Radu, T., Ion; Ezechil, Liliana, (2002), „Pedagogie – fundamente teoretice”, Ed. V& I INTEGRAL, București;
17. Radu, T., Ion; Ezechil, Liliana, (2005), „Didactica – Teoria instruirii”, Ed. Paralela 45, Pitești;
18. Stănciulescu, Elisabeta, (1997), „Sociologia educației familiale”, vol. I, Ed. Polirom, Iași;
19. Van Pelt, L., Nancy, ”(trad. Ana – Maria Oprea), (2002), „Secretele părintelui deplin”, Ed. Viață și sănătate, București;
20. Verza, Emil; Verza, Florin Emil, (2000), „Psihologia vârstelor”, Ed. Pro Humanitate, București;

21. Vrasmas, Ecaterina Adina, (2002), „Consilierea și educația părinților”, Ed. Aramis, București;
22. Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr (coord), (1993), „Dicționar de sociologie”, Ed. Babel, București;
23. Zlate, Mielu, „Eul și personalitatea”, (2004), Ed. TREI, București.

ISBN

